യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 171

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
സംവിദാകാശകചനമിദം ഭാതി ജഗത്തയാ .
വസ്തുതോ ന ജഗന്നാഭാ ന ശൂന്യം ന ച സംവിദഃ .. 1
യദിദം ഭാതി ചിദ്ദ്യോമ ജഗദാഖ്യം ന തത്തതഃ .
ആകാശാദിവ ശൂന്യത്വമന്യദന്യദപി സ്ഥിതമ് .. 2
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ മധ്യേ യത്സംവിദോ വപുഃ .
തദ്ദൃശ്യമിതി ഭാതീദം ദൃശ്യമന്യന്ന വിദ്യതേ .. 3
മഹാപ്രലയസംപത്താവാദിസർഗഃ പുനഃ കില .
പരസ്മാത്കാരണാഭാവേ കുതോ ദൃശ്യസ്യ സംഭവഃ .. 4
തദാണുമാത്രമപി ഹി ദൃശ്യബീജം ന വിദ്യതേ .
കില യസ്മാദിദം ചക്രം പുനർമൂർതം പ്രവർതതേ .. 5
ഉത്പന്നമേവ നൈവാതോ മൂർതം ദൃശ്യമിദം ജഗത് .
വന്ധ്യാപുത്ര ഇവാത്യന്തമതോഽസ്ത്യേവ ന ദൃശ്യധീഃ .. 6
യച്ചേദം കിംചിദാഭാതി ദൃശ്യമിത്യഭിതഃ സ്ഥിതമ് .
തച്ചിന്മാത്രം ഖമേവാച്ഛം പരമേവ പദം വിദുഃ .. 7
യഥാ സുഷുപ്താത്സ്വപ്നത്വം ഗച്ഛദ്യാത്യനവസ്ഥിതിമ് .
ചിന്മാത്രമജഹത്സ്വച്ഛം നിജം രൂപമനാമയമ് .. 8
സർഗസ്യാദൗ തഥൈവേദമാത്മൈവ സ്വാത്മനാത്മനി .
വ്യോമാത്മൈവ ചിദാഭാസം ദൃശ്യമിത്യവഭാസതേ .. 9
യഥാ പുരതയാ ഭാതി മനഃ സംകല്പമന്ഥരമ് .
തഥാ ദൃശ്യമിവാഭാതി സർഗാദൗ ചിന്നഭഃ പരമ് .. 10
യഥാത്മന്യനിലഃ സ്പന്ദശ്ചക്രാവർതവദീഹതേ .
സർഗാദൗ ചിന്നഭഃ സ്ഥിത്വാ ദൃശ്യമിത്യേവ തിഷ്ഠതി .. 11
അതോ ജ്ഞാതമനാഭാതമേവ ദൃശ്യം ജഗത്ത്രയമ് .
ബ്രഹ്മൈവേദം പരം ഭാതി സ്വാത്മനീത്ഥമവസ്ഥിതമ് .. 12
നാസ്ത്യേവ മൂർതം പൃഥ്വ്യാദി കിംചനാപി കദാചന .
അസ്തു മൂർതമമൂർതം വാ ബ്രഹ്മൈവേദം വിരാജതേ .. 13
പ്രബോധകാലേ സ്വപ്നാദ്രിര്യഥാ വ്യോമൈവ നിർവപുഃ .
തഥേദം ശാന്തചിന്മാത്രം ഖം പ്രവോധേ ജഗത്ത്രയമ് .. 14
പ്രബുദ്ധാനാം പരം ബ്രഹ്മ നിർവിഭാഗമിദം ജഗത് .
ധീമന്തോഽപി ന തദ്വിദ്മോ യദിദം ത്വപ്രബോധനമ് .. 15
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ യന്മധ്യേ സംവിദോ വപുഃ .
സ്വസ്വഭാവോ ഹി ഭൂതാനാം തത്പദം പരമാത്മകമ് .. 16
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ യന്മധ്യേ സംവിദോ വപുഃ .
ഏതത്തത്പരമാകാശമത്ര സർവം പ്രതിഷ്ഠിതമ് .. 17
യാദൃഗേതത്പദം താദൃഗിദം സദസദാത്മകമ് .

യേനാർഥപഞ്ചകാദന്യത്കിംചനാപി ന വിദ്യതേ .. 18
രൂപാലോകമനസ്കാരാ ഏതദേവ പദം വിദുഃ .
ഏതേ തേ ദ്രവതാവർതാഃ പദസ്യാസ്യ മഹാമ്ഭസഃ .. 19
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ യന്മധ്യേ സംവിദോ വപുഃ .
ഏതസ്യാവ്യതിരേകേണ ജഗത്താ നാസ്തി കാചന .. 20
രാഗദ്വേഷാദയോ ഭാവാ ഭാവാഭാവദൃശസ്തഥാ .
ഏതദ്രൂപമമുഞ്ചന്ത ഏതസ്യാവയവാഃ സ്ഥിതാഃ .. 21
ത്യക്ത്വാ പൂർവാപരേ കോട്യൗ മധ്യേ യത്സംവിദോ വപുഃ .
സ സ്വഭാവഃ പരോ ജ്ഞേയോ ജഗത്പയസി സംജ്ഞിതഃ .. 22
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ വിദ്ധി മധ്യമസംവിദഃ .
ജഗദിത്യപരം നാമ സ്വരൂപാദച്യുതാത്മനഃ .. 23
ആദിസർഗാത്പ്രഭൃത്യേവ ദൃശ്യമുത്പന്നമേവ നോ .
യന്നാമ തദിഹാസ്തീതി മായാശമ്ബരഡമ്ബരഃ .. 24
കഷ്ടം നാസ്ത്യേവ യദ്ദൃശ്യം തദപ്യസ്തീതി സംസ്ഥിതമ് .
യദപ്യസ്തി പരം ബ്രഹ്മ കഷ്ടം നാസ്തീതി തത്സ്ഥിതമ് .. 25
അബ്രഹ്മണ്യം ക്വ ഗച്ഛാമി വിപരീതമതോ ജഗത് .
അസദ്ദൃശ്യം സദിത്യുക്തം ബ്രഹ്മൈവം നാവഗമ്യതേ .. 26
ന ചോത്പന്നം ന ചാഭാതി ദൃശ്യം കിംചന കുത്രചിത് .
യദിദം ഭാതി തദ്ബ്രഹ്മ വ്യോമൈവ കചതി സ്വയമ് .. 27
യഥാ മണിഃ പ്രകചതി സ്വഭാസാഽവ്യതിരിക്തയാ .
ആത്മനോഽനന്യയാ സൃഷ്ട്യാ ചിദ്ദ്യോമ കചിതം തഥാ ..28
തസ്മിന്നേവ പദേ ശാന്തേ തപത്യേഷ ദിവാകരഃ .
തസ്യൈവാവയവശ്ചൈവ ന നാമാന്യോഽസ്തി ഭാസ്കരഃ .. 29
സ്ഥിതോഽപി തത്ര ന തപത്യർകോ ന ച നിശാകരഃ .
പ്രകാശയതി ദേവോഽസാവർകം നാർകസ്തമീശ്വരമ് .. 30
തസ്യ ഭാസാ വിഭാതീദം തദഹോ ദൃശ്യമണ്ഡലമ് .
സർവചന്ദ്രാർകവഹ്നീനാം പദാർഥാനാം സ ദീപകഃ .. 31
സ സാകാരോ നിരാകാര ഇതി ശബ്ദാർഥകല്പനാ .
ഖപുഷ്പവദസദ്രൂപാ ന സംഭവതി തദ്വിദാമ് .. 32
സാങ്ഗഭൂതോ യഥൈകോഽണുർഭാതി ജീവാർകതേജസി .
ന ഭാന്തി ഭാന്തി വാ തത്ര തഥാ സൂര്യാദയോഽണവഃ ..33
ചിന്മാത്രാകാശരത്നസ്യ സൃഷ്ടയോഽർകാദിസംയുതാഃ .
യാ ഭാസസ്താഃ കഥം തസ്മാദ്വ്യതിരിക്താഃ സ്യുരുച്യതാമ്..34
ചിന്മാത്രേണാപി രഹിതം ശൂന്യത്വേനാപി വർജിതമ് .
പദം സർവാത്മരിക്തം തത്സർവാർഥൈശ്ച സമന്വിതമ് .. 35
പൃഥ്വ്യാദീന്യപി സന്ത്യേവ തത്ര സന്തി ന കാനിചിത് .
ജീവന്തോഽപി ന വിദ്യന്തേ ജീവാസ്തത്ര ച കേചന .. 36
അത്യജന്തോ ദ്വയസ്ഥൗല്യം തത്രൈതേ പരമാണവഃ .
സ്വരൂപമത്യജദ്ദ്വൈതമൈക്യം വാത്ര ന കിംചന .. 37
കിംചിദത്ര ന കിംചിദ്വൈ ന കിംചിച്ച ന കിംചന .

കിംചിന്ന കിംചിദിത്യേഷാ കലനാത്രാതിദൂരഗാ .. 38
ഏകാ നിരന്തരാനന്താ നിത്യമത്യാതതാത്മനാ .
ചിന്മാത്രവ്യോമസത്തൈവ ജഗന്നാമ്നാത്മനി സ്ഥിതാ .. 39
ഏകം ചേത്യം ത്യക്തവത്യാ അപ്രാപ്തായാശ്ചിതോ്ഽപരമ് .
യദ്രൂപം ജഗതോ രൂപമസ്യ നാനാത്മനോ്ഽപി തത് .. 40
നാനേവേദമനാനൈവ ചിദ്വ്യോമൈവേദമാതതമ് .
ഭൂതപഞ്ചകരൂപേണ സ്വപ്നേ ചിതിരിവ സ്ഥിതമ് .. 41
സുഷുപ്താദ്വിശതഃ സ്വപ്നം സുഷുപ്തസ്യൈവ ചിദ്യഥാ .
യഥാ സ്ഥിതൈവ സ്വപ്നത്വമേത്യേവം സർഗതാമിമാമ് .. 42
യാദൃക്സുഷുപ്തം സ്വപ്നസ്തു താദൃഗേവ തഥൈവ ച .
ജാഗ്രത്തുര്യം തഥൈവേദമതോ വ്യോമസമം ജഗത് .. 43
ജാഗ്രത്സ്വപ്നഃ സുഷുപ്തം ച തുര്യമേവാഖിലം സ്ഥിതമ് .
തത്ത്വവിദ്ഗോത്രമൂഢസ്തു യദ്വൈ വേത്തി ന വേദ്മി തത് .. 44
ജഡാനാമജഡാനാം യഃ സർവാർ/ഥാനാ-മനാരതമ് .
ദുർലക്ഷ്യപരിണാമോ്ഽന്തർമനോബുദ്ധ്യാദിവർജിതഃ .. 45
സുശുദ്ധായാശ്ചിതോ രൂപം പദാർ/ഥാസ്/തന്മയാശ്ച തേ .
തേ വസന്തി ന സദ്രൂപാസ്തദേവ ഹി തഥാ സ്ഥിതമ് .. 46
പരിണാമാദിശബ്ദാർഥദൃശാമത ഇഹാനഘ .
ഉപദേശാർഥമുക്തീനാം ഗന്ധോ്ഽപ്യേവം ന വിദ്യതേ .. 47
ആദിസർഗാത്പ്രഭൃത്യേവ മഹാസത്താത്മനാത്മനി .
ചിന്മാത്രപരമാകാശം സ്ഥിതമേകം മഹാത്മനഃ .. 48
പ്രപൂർണൈകാത്മനി പ്രഖ്യാ സാ സർവവ്യാപിനീ ചിതിഃ .
സ്ഥിതാ തയാത്മന്യേവാന്തർജഗദിത്യഭിധാഃ കൃതാഃ .. 49
പരിജ്ഞാതേ യഥാ സ്വപ്നേ സ്വാങ്ഗീകാരാത്സുഖം സുഖമ് .
അനങ്ഗീകാരതോ ദുഃഖം സദുഃഖം ഭവതി ക്ഷണാത് .. 50
ഗച്ഛതസ്തിഷ്ഠതശ്ചൈവ ജാഗ്രതഃ സ്വപതസ്തഥാ .
നിത്യമേകം സമാധാനം സ്ഥിതം ശാന്തസ്യ തദ്വിദഃ .. 51
ഭേദേ്ഽ+പ്യ-ഭേദനിഷ്ഠസ്യ/ ദുഃഖേ്ഽപി ഹി സുഖസ്ഥിതേഃ .
സതോ്ഽപ്യേവാസതോ ജ്ഞസ്യ കിമന്യദവശിഷ്യതേ .. 52
ന സംത്യജതി നാദത്തേ കിംചിദ്ധ്യവഹരന്നപി .
ഹൃദയേന ബഹിഃകാര്യേ്ഽകാര്യം ഏവാവതിഷ്ഠതേ .. 53
യഥാ ഹിമസ്യ ശീതത്വം വഹ്നേരൗഷ്ണ്യം തഥേദൃശഃ .
സ്വഭാവോ്ഽസ്യ ഭവേന്നിത്യം ന ത്വാഹാര്യോ ഗുണോ്ഽസ്യ സഃ.. 54
യസ്യ ത്വേഷ സ്വഭാവഃ സ്യാന്ന നാമ ന സ തത്ത്വവിത് .
ഏതദേവാജ്ഞതാചിഹ്നം യദിച്ഛാ പ്രകൃതേതരാ .. 55

ആശ്വസ്താന്തഃകരണഃ.
ക്ഷീണവികല്പഃ സ്വരൂപ-സാരമയഃ .
പരമശ-മാമൃത-തൃപ്ത+
സ്തിഷ്ഠതി വിദ്വാൻ-നിരാവരണഃ .. 56

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ
ദ്വൈതൈ+ക്യ/നിരാമയ-യോഗോപ-ദേശോ നാമൈക-സപ്ത+ത്യധിക-ശതതമഃ
സർഗഃ .. 171 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
6.1.2024